

Transpozice

🗨️ Co to je transpozice?

Transpozice v hudbě znamená přenesení skladby nebo písničky (nebo nějakého jejího úseku) z jedné tóniny do jiné, dejme tomu z D dur do G dur. Někdo takové přenesení zvládne i bez not (snadné je to především u lidových písniček), ale u složitějších písní či skladeb je to pro většinu lidí příliš náročné a je potřeba si transponovat noty písemně. Sice je na to dnes funkce v notačních programech, ale někdy prostě počítač po ruce nemáme, takže je dobré vědět, jak se to vlastně dělá.

🗨️ A proč bychom vlastně měli dělat něco, jako je transpozice?

Transpozice je užitečná například když máme noty na nějakou písničku, kterou bychom chtěli zpívat, ale:

- 1) je mimo náš tónový rozsah
- 2) je mimo tónový rozsah našeho nástroje (např. noty pro housle jsou mimo tónový rozsah not pro violoncello)
- 3) hraje se nám špatně díky příliš vysokému počtu posuvek v předznamenání

My si to nebudeme dělat těžké a jako příklad si vezmeme písničku Já mám koně. Takže tedy:

Máme písničku Já mám koně. Když se podíváme do not, zjistíme, že když ji budeme hrát tak, jak je zapsaná (dejme tomu v A dur) a budeme chtít k tomu i zpívat, bude se nám zpívat špatně, prakticky budeme hýkat a sípat, protože je to místy moc vysoko:

The image shows two staves of musical notation for the song "Já mám koně". The first staff is in A major (two sharps) and 2/4 time. It contains a melody with a double bar line and repeat sign. A handwritten note "Naděje je do vysokého" with a downward arrow points to a high note in the melody. The second staff shows the same melody transposed down an octave.

A nepomůže ani to, když ji budeme hrát a zpívat o oktávu níž, protože to bychom pro změnu zase bručeli nebo by se nám spíš nic neozvalo – bylo by to zase místy na nás nízko:

Nezbyde nám tedy nic jiného, než si vybrat nějakou jinou tóninu a písničku tam „přestěhovat“. To, co budeme chtít, je, aby písnička byla ve výsledné poloze příjemně zpívatelná, ale také příjemně hratelná, takže si dáme pozor i na budoucí předznamenání.

Najdeme si tedy tóninu o něco nižší, než je výchozí tónina A dur. Půjdeme postupně a budeme hledat. O půltónu níž najdeme As dur (čtyři béčka, nic moc a navíc je to pořád dost vysoko), jdeme dál, takže G dur (jeden křížek, to by šlo, ale pořád je to vysoko), jdeme ještě kousek níž, tedy FIS dur (6 křížků – to nechceme ☺), tak ještě kousek – F dur (jedno béčko – jupí, to půjde). Ještě se ujistíme, jaký bude nejvyšší a nejnižší tón.

Pokud byl v A dur nejvyšší tón e^2 (tedy kvinta od tóniky nahoru):

a nejnižší tón e^1 (tedy kvarta od tóniky dolů):

tak v F dur bude nejvyšší tón c^2 (kvinta od tóniky nahoru) a nejnižší tón c^1 (kvarta od tóniky dolů). Takže pokud nám ve zpěvu nedělá problém c^2 nahoře nebo c^1 dole, což by většinou nemělo, jsme doma.

A jak to tedy udělat? Vezmeme si původní noty a k tomu čistou notovou osnovu. Nadepíšeme si klíč, cílové předznamenání a označení taktu. Můžeme si i pro přehlednost vyznačit dopředu taktové čáry podle výchozího zápisu:

The image shows two staves of musical notation. The top staff contains a melody in A major (two sharps) and 2/4 time. The melody consists of the notes A4, B4, C5, B4, A4, G4, F4, E4, D4, C4, B3, A3. The bottom staff is a blank staff with the same key signature (two sharps) and time signature (2/4), intended for transcription of the melody.

A teď budeme mít dvě možnosti, jakým způsobem transponovat:

1) Jelikož je F dur o tercii níž, než A dur, můžeme každý tón prostě převést o tercii níž:

The image shows two staves of musical notation. The top staff contains the original melody in A major (two sharps) and 2/4 time. The bottom staff shows the transposed melody in F major (one sharp) and 2/4 time. Arrows labeled '3' point from each note in the original melody to its corresponding note in the transposed melody, indicating a downward interval of a third. The word 'atd.' is written to the right of the arrows.

2) Nebo si zjistíme první tón (když víme, že v A dur písnička začíná tónem a¹, v F dur logicky bude začínat f¹) a dále budeme postupovat tak, že budeme sledovat intervaly v melodii v původní tónině a převádět je do cílové tóniny (zde jdou za sebou prima, pak sekunda dolů, pak tercie dolů atd.):

A musical diagram showing two staves. The top staff is in A major (two sharps) and the bottom staff is in F major (two flats). Both staves show a melodic line in 2/4 time, consisting of three notes: a quarter note, an eighth note, and a quarter note. The notes are A4, B4, and C5 in the top staff, and F4, G4, and A4 in the bottom staff. Fingerings 1, 2, and 3 are indicated below the notes. Handwritten annotations include 'A dur' and 'F dur' with arrows pointing to the respective staves, and 'absol.' to the right.

Tak a teď si to konečně vyzkoušíš sám/sama. Ještě pomůcka, na kterou bys stejně brzy přišel/la: když si prohlédneš písničku, zjistíš, že se některé takty či úseky opakují. To ti práci o dost zjednoduší, stejně jako to, že už jsem s kouskem písničky v uvedených příkladech pomohla ☺. A teď přejdi na poslední stranu a transponuj sám/sama celou písničku z tóniny A dur do tóniny F dur. Výsledek zkontroluj tak, že si písničku zahraješ.

Já mám koně

Musical notation for the song "Já mám koně". The notation is written on a single staff in treble clef, with a key signature of one sharp (F#) and a 2/4 time signature. The melody consists of a series of eighth and quarter notes, with a repeat sign and first/second endings. The first ending leads back to the beginning of the phrase, and the second ending concludes the phrase with a final cadence. The notation includes a treble clef, a key signature of one sharp (F#), and a 2/4 time signature. The melody is written on a single staff.

Two empty musical staves, each consisting of five horizontal lines, provided for accompaniment or additional notation.